

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ПРАВОВИХ ФОРМ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВ ПАТЕНТОВЛАСНИКІВ І ЗАДОВОЛЕННЯ СУСПІЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ

Одним із важливих принципів патентного права є визнання виключного права за володільцем патенту, що дозволяє йому, винахіднику чи правонаступникам отримати винагороду за інноваційну творчу діяльність. Проте, для запобігання зловживань у цій сфері та балансу суспільних інтересів і патентоволодільця законодавство визначає спеціальні обмеження прав власників патентів.

Зокрема, законодавством України встановлені випадки, коли дії інших осіб не визнаються порушенням майнових прав на об'єкти інтелектуальної власності (далі - ІВ). Такими діями є:

1. використання об'єкта ІВ без комерційної мети;
2. застосування його у порядку експерименту чи з науковою метою;
3. використання об'єкта ІВ за надзвичайних обставин (епідемія, стихійне лихо, катастрофа тощо) із повідомленням патентовласника відразу, як це стане можливим та із виплатою йому належної компенсації;
4. застосування із комерційною метою об'єкта ІВ особою, що придбала продукт, який був виготовлений із використанням запатентованого винаходу, та не могла знати про те, що він був виготовлений або введений в обіг із порушенням прав, які надаються патентом;
5. уведення в господарський обіг продукту виготовленого із застосуванням запатентованого винаходу особою, що його придбала без порушення прав інтелектуальної власності щодо цього об'єкту;
6. використання винаходу (корисної моделі) на основі примусової ліцензії із дозволу уряду в суспільних інтересах та з метою забезпечення національної безпеки;
7. застосування продукту, що виготовлений із застосуванням запатентованого об'єкта інтелектуальної власності, за умови, що цей продукт виготовлений був і (чи) після його виготовлення уведений в обіг власником прав або іншою особою за спеціальним дозволом (ліцензією);
8. використання цього винаходу попереднім користувачем;
9. застосування винаходу без комерційної мети для задоволення власних інтересів та потреб.

Важливо зазначити, що поряд із випадками «вільного використання» об'єктів, одним із обмежень прав патентовласників є так зване «примусове відчуження» прав щодо об'єктів промислової власності в зв'язку із невикористанням їх згідно статті 30 Закону України «Про охорону прав на винаходи, корисні моделі» [1] та статті 23 Закону України «Про охорону прав на промислові зразки» [2], а також Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» [3] для винаходів (також корисних моделей і промислових зразків). Застосовується таке примусове відчуження якщо вказані об'єкти, крім секретного винаходу або корисної моделі, не використовуються чи недостатньо використовуються протягом трьох років в

Україні від дати, коли були опубліковані відомості про видачу патенту чи від дати, коли було припинено використання винаходу (корисної моделі). В такому разі особа, що має бажання та виявляє готовність застосовувати винахід або корисну модель, і якщо власник патенту відмовився від укладення ліцензійного договору, має можливість звернутися до суду, подавши заяву про надання дозволу їй на використання цього винаходу чи корисної моделі.

Стаття 18 Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг», зазначає, «якщо знак в Україні не використовується протягом 3 років (як правило від дати, коли було опубліковано відомості про видачу відповідного свідоцтва), особа може звернутися до суду, подавши заяву щодо дострокового припинення свідоцтва повністю або лише частково» [3].

Також важливим є відчуження прав на об'єкти ІВ для забезпечення національної безпеки, що передбачено відповідною постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку надання Кабінетом Міністрів України дозволу на використання запатентованого винаходу (корисної моделі) чи зареєстрованого компонування напівпровідникових виробів» [4] та частиною 3 статті 30 Закону України «Про охорону прав на винаходи, корисні моделі».

З метою забезпечення оборони держави, здоров'я населення, екологічної безпеки тощо Уряд України може надати дозвіл на використання запатентованого винаходу особі без згоди на це власника патенту в разі безпідставної відмови його у видачі ліцензії. При застосуванні інституту примусового ліцензування повинні бути наявними наступні обставини:

1) дозвіл на використання винаходу надається тільки за конкретних обставин (епідемія, війна, стихійне лихо тощо);

2) обсяг та тривалість цього використання визначаються метою дозволу, а щодо напівпровідникової технології, то має бути тільки некомерційне використання органами влади або за рішенням органу державної влади виправлення антиконкурентної практики;

3) право на використання винаходу не передається, окрім випадку, коли передається воно лише разом із частиною підприємства або ділової практики, де використовується винахід;

4) дозвіл від Кабінету Міністрів України водночас не позбавляє права патентовласника надавати власні дозволи на використання цього винаходу (корисної моделі);

5) застосування об'єкту ІВ дозволяється, як правило, задля забезпечення потреб та інтересів внутрішнього ринку держави;

6) власнику патенту надсилають повідомлення щодо надання дозволу використовувати визначений винахід одразу, як стане це практично можливим;

7) також дозвіл відміняється, якщо змінюються обставини, за яких його видано;

8) окрім того патентовласнику сплачується компенсація згідно економічної цінності цього винаходу (корисної моделі).

Слід зазначити, що інструментом збалансування суспільних потреб та інтересів патентовласників є обмеження і винятки із патентних прав. Згідно Правил видачі примусових ліцензій та обмеження виключних прав, спрямованих на захист суспільних інтересів, що передбачені у ст. ст. 5, 5ter Паризької конвенції, а також ст. ст. 30, 31 Угоди ТРІПС, таким інструментом виступає примусове ліцензування. Досить багато країн використовують його

для виробництва чи імпорту генеричних препаратів із метою підвищення доступності їх для населення та зниження ціни на них ще до закінчення дії відповідних патентів за наявності відповідних обставин.

Отже, законодавством України та міжнародно-правовими актами передбачається вичерпний перелік умов для використання винаходів або корисних моделей з метою забезпечення інтересів суспільства та національної безпеки, що робить неможливим зловживання цим правом. Проведений аналіз показує важливість використання визначених правових форм реалізації прав патентовласників і задоволення інтересів суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про охорону прав на винаходи та корисні моделі: Закону України від 15 грудня 1993 року № 3687-XII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3687-12#Text>
2. Про охорону прав на промислові зразки: Закон України від 15 грудня 1993 року № 3688-XII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3688-12#Text>
3. Про охорону прав на знаки для товарів і послуг: Закон України 15 грудня 1993 року № 3689-XII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3689-12#Text>
4. Про затвердження Порядку надання Кабінетом Міністрів України дозволу на використання запатентованого винаходу (корисної моделі) чи зареєстрованого компонування напівпровідникових виробів: Постанова Кабінету Міністрів України від 14 січня 2004 року № 8 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/8-2004-%D0%BF#Text>